

RAPOR

SURİYE'DE EĞİTİMİN GELECEĞİ

VE FIRAT KALKANI
BÖLGESİNDE EĞİTİM
FAALİYETLERİ

İPEK COŞKUN

SURİYE'DE EĞİTİMİN GELECEĞİ
VE FIRAT KALKANI BÖLGESİNDE
EĞİTİM FAALİYETLERİ

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 108
I. Baskı: 2018
ISBN: 978-975-2459-72-4

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SURİYE'DE EĞİTİMİN GELECEĞİ
VE FIRAT KALKANI BÖLGESİNDE
EĞİTİM FAALİYETLERİ

Yazar
İpek Coşkun

*Henüz 13 yaşındayken
rejim güçleri tarafından işkence edilerek
öldürülen Hamza Hatip ve
Suriyeli tüm çocuklara ithafen...*

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ | 7

GİRİŞ | 9

SURİYE'DE SAVAŞ SONRASI YAŞANAN DEMOGRAFİK DEĞİŞİM | 11

SURİYE'DE EĞİTİMİN MEVCUT DURUMU | 17

ÇATIŞMA SONRASI İSTİKRAR ARAYIŞLARI: FIRAT KALKANI
BÖLGESİNDE EĞİTİM | 27

SONUÇ VE ÖNERİLER: SURİYE'DE EĞİTİMİN GELECEĞİNE
BÜTÜNCÜL BAKIŞ | 35

KAYNAKÇA | 41

EKLER | 43

Şekil Listesi

Şekil 1.	Yaş'a Göre Suriye'de Eğitim Kademeleri	10
Şekil 2.	Suriye'de Resmi Eğitimin Yapısı	13
Şekil 3.	FKB'deki Mevcut Durum	28
Şekil 4.	FKB'de Koordinasyon Sağlayan İl Müdürlükleri	29
Şekil 5.	FKB 2017-2018 Verileri	29
Şekil 6.	Azez Öğrenci-Öğretmen-Okul Verileri	30
Şekil 7.	Cerablus Öğrenci-Öğretmen-Okul Verileri	30
Şekil 8.	El-Bab Öğrenci-Öğretmen-Okul Verileri	31

Grafik Listesi

Grafik 1.	Suriye'de Toplam Nüfusun Yaş'a Göre Dağılımı (2015)	12
Grafik 2.	Suriye'de Okul Dışında Olan Çocuk ve Genç Sayıları (2013)	18
Grafik 3.	Suriye'de Farklı Kademelerde Net Okullaşma Oranları (2008-2013)	19
Grafik 4.	Suriye'de Şehirlere Göre Eğitim Kurumlarının Mevcut Durumu	20
Grafik 5.	2018'de Suriye İçerisindeki İhtiyaç Kalemleri	23

Tablo Listesi

Tablo 1.	Suriye ile İlgili Sayısal Demografik Veriler	12
Tablo 2.	Suriye'de Zorunlu 9 Yıllık Eğitimde Verilen Dersler ve Haftalık Ders Çizelgesi	14
Tablo 3.	Genel Ortaöğretim Kurumlarında Verilen Dersler ve Haftalık Ders Çizelgesi	15
Tablo 4.	FKB'de Eğitim Bilgileri	28
Tablo 5.	Sınıf ve Kademe Düzeyine Göre FKB'de Öğrenci Sayıları	29
Tablo 6.	FKB'de Cinsiyete Göre Öğrenci Sayıları	31
Tablo 7.	FKB'de Okul ve Öğretmen Sayıları	32
Tablo 8.	Savaş Mağduru Çocuklara Sağlanacak Psikososyal Destekler için Yol Haritası	39

SUNUŞ

2011’de rejimin baskılarına karşı ilk başkaldırının bir eğitim kurumunda yaşandığı Suriye’de savaşın sekizinci yılına girilmiştir. Ne yazık ki ülkede halen çözümsüzlüğün hakim olduğu bir atmosfer yaşanmaktadır. Ancak tablo ne kadar karamsar gözükürse gözüksün Suriye’nin geleceği için sağlanacak istikrar sadece Suriye’de değil Türkiye’nin içinde olduğu bölgede de istikrara katkı sunacaktır. Bunun sağlanması için en temel sosyal kurumların başında eğitim gelmektedir. Bu raporda Suriye’de savaş boyunca eğitimde yaşanan yıkımın boyutlarına yer verilmiş ve bunun ardından geleceğe dönük senaryolar ele alınmıştır. Raporda yakın geçmişte benzer bir iç savaş tecrübesi yaşayan Bosna Hersek’in savaşta ve sonrasında yaşadığı sosyal ve siyasal krizlere de değinilmiş ve çıkarılması gereken derslere dikkat çekilmiştir.

Suriye’nin geleceğine dönük tüm değerlendirmeler ülkede eğitimin geleceğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Türkiye’nin Suriye’nin toprak bütünlüğüne dönük kararlı politik tavrı eğitim sistemi için de geçerlidir. Bu nedenle Fırat Kalkanı Harekatı (FKH) geçtiğimiz yıl Mart ayı sonunda başarılı şekilde tamamlandıktan sonra bölgede istikrarın sürdürülmesi için eğitim, sağlık, şehirleşme, tarım, sanayi alanlarında ekonomik ve sosyal destekler Türkiye hükümeti ve STK’lar tarafından sağlanmaya başlanmıştır. Bu raporun da konusu olan bölgedeki eğitim faaliyetleri sayesinde 156 bin 324 öğrenci tamiri

yapılan 472 okulda 5 binden fazla öğretmenle yeniden eğitime erişebilmiştir. Harekatın bitiminden bugüne geçen bir yılda eğitim alanında atılan adımların değerlendirildiği bu raporun Suriye'nin geleceği ve bütünlüğüne katkı sunmasını temenni ediyorum.

Bu vesileyle Türkiye'nin sınır ötesinde çalışmalar yürüten başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere tüm kamu kurumları yetkililerine ve STK çalışanlarına gönülden teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

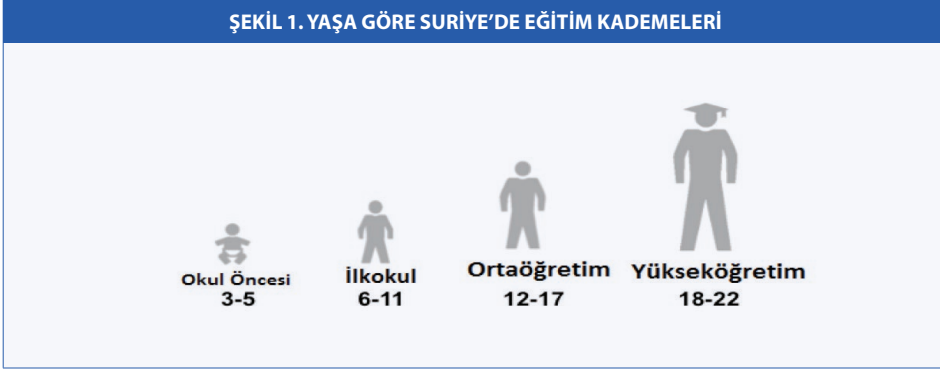
2011'den bu yana Suriye'de yaşanan iç savaş tarihin en büyük insanlık trajedisinin bilhassa çocuk ve kadınların aleyhine işlediğini göstermiştir. Yarım milyon insanın hayatını kaybettiği bu savaşta 5 milyonu aşkın kişi Suriye'den komşu ülkelere göç etmiş ve 6 milyon kişi de ülke içerisinde yerinden edilmiştir. Yaklaşık 540 bin kişi ise halen çatışma bölgelerinde yaşamak durumundadır. Savaştan en çok etkilenen alanların başında eğitim gelmektedir. Hayatta kalmak için mücadele veren çocukların eğitim imkanları da savaş süresince son derece sınırlı bir hal almıştır. 2010 verilerine göre Suriye'de eğitim 6 yaşından 14 yaşına kadar 9 sene zorunlu bir şekilde devam ederken¹ okullar Eylül'de eğitime başlar, Mayıs sonunda ise sona ererdi. Okul çağındaki çocukların yüzde 93'ü ilköğretim, yüzde 67'si ise ortaöğretime devam etmekteydi. Yine savaş öncesinde Suriye'de 15-24 yaş arası okuma yazma oranı yüzde 95'ti.² Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 15,9'du.³

2011'e gelene kadar tüm bu sayısal iyileşmelere rağmen manidar bir şekilde Suriye'de rejimin baskısına karşı ilk tepkiler de bir okulda başlamıştır. 6 Mart 2011'de Derâda 14-15 yaşlarındaki 15 çocuğun eğitim gördükleri Banin Lisesi'nde duvara yazdıkları rejim karşıtı sloganlar nedeniyle gözaltına alınması ve işkenceye maruz kalması Suriye'nin dört bir yanında olaylara ve rejime tepki gösteren ülke çapında protestolara dönüşmüştür. 29 Nisan 2011'de bu protestolardan birine katılan 13 yaşındaki ortaokul öğrencisi Hamza Hatip'in gözaltına alınması ve bir

1. Zorunluluk süresi halen devam etse de uygulamada pek çok öğrenci okul dışında kalmaktadır.

2. "Syrian Arab Republic", UNESCO Institute for Statistics, <http://uis.unesco.org/en/country/sy#slideoutmenu>, (Erişim tarihi: 14 Şubat 2018).

3. "Syrian Arab Republic", UNESCO Institute for Statistics.

Kaynak: UNESCO (2018)

ay sonra ağır işkenceye maruz kalmış ve kurşun izleri bulunan cansız bedeninin rejim güçlerince ailesine teslim edilmesi Suriye'de iç savaşın fitilini ateşlemiştir.⁴ Daha sonra 13 yaşında öldürülen Hamza Suriye'de rejime karşı muhalif hareketin simgesi haline gelmiştir. Bugün gelinen noktada Suriye'de yaşanan çatışmalarda Hamza'dan çok daha küçük binlerce çocuk hayatını kaybetmekte, hapishanelerde işkence ve tecavüze maruz kalmaktadır.

Çocukların yedi yılda ve öncesinde maruz kaldıkları tüm olumsuzlukların aşılmasında en önemli araç şüphesiz eğitimidir. Ancak çocukların savaşın 7. yılında eğitime erişimleri büyük oranda durma noktasına gelmiştir. Faaliyetlerini sürdürmeye çalışan eğitim kurumları da pek çok tehditle karşı karşıya kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı Suriye'de yedi yılda gelinen durumun eğitime etkisini ortaya koymak ve ülkede eğitimin geleceğine yönelik ne tür çalışmaların yapılması gerektiği üzerine bir perspektif sunmaktır. Suriye'de iç savaş öncesindeki durumu ve bugün gelinen noktada eğitim sektörünün ihtiyaçlarını belirlemek, ortaya çıkabilecek muhtemel bir barış ortamında ülkeden göç etmek zorunda kalanların evlerine dönme isteklerini de olumlu etkileyecektir. Zira halihazırda eğitim hizmetlerinin yetersizliği zorunlu göçe yol açan en önemli sebeplerden biridir.

Yine çalışmada iyi bir uygulama örneği olarak Türkiye'nin Fırat Kalkanı Bölgesinde (FKB) eğitim faaliyetlerine sağladığı destek analiz edilmekte ve benzer iyi uygulamaların Suriye'nin diğer bölgelerinde hayata geçirilmesinin imkanlarına odaklanılmaktadır. Rapor ayrıca Suriye'deki eğitimin imkansızlıklarını ortaya koyarak Türkiye gibi çok sayıda Suriyeliyi barındıran ülkelerdeki mültecilerin eğitim almasının hem bireysel hem sosyal anlamda ne denli etkin bir politika olduğuna dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Aksi durumda Suriye ve çevre ülkeler için bu durumun telafisi yüzyılları alabilecektir.

4. "Suriye'nin Yeni Kahramanı", NTV, 1 Haziran 2011.

SURİYE'DE SAVAŞ SONRASI YAŞANAN DEMOGRAFİK DEĞİŞİM

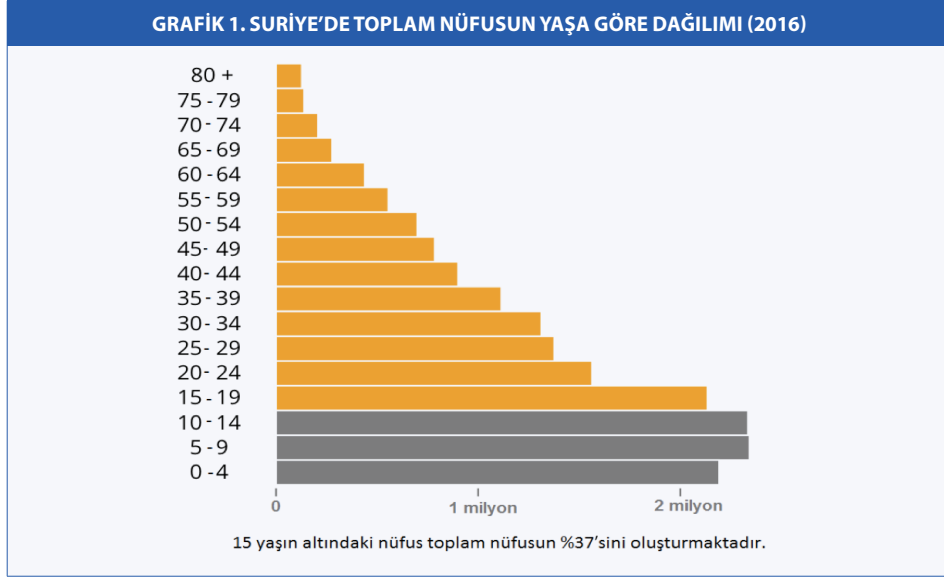
İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dünya tarihinin en büyük zorunlu göç akımı Suriye kriziyle birlikte yaşanmıştır. Nüfusunun yarısından fazlası Suriye içerisinde yer değiştirmek ya da ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır.⁵ Savaş şiddetini artırarak devam ettiğinden dolayı da bu akımların bir süre daha süreceği öngörülebilir. Ek olarak çatışmalar halen çok sıcak olduğundan Suriye içinden demografik veri almak da son derece sınırlıdır. Bu manada Suriye krizinin beraberinde bir istatistik krizine de yol açtığı ifade edilebilir. Her ne kadar savaş ortamının doğurganlık oranları ve yaşam süresini etkilediği tahmin edilse de demografik hareketliliklerin bu anlamda düzenli kayıt altına alınmadığı bilinmektedir.

Suriye'de savaş öncesinde toplam nüfus yaklaşık 20 milyon civarındaydı (Tablo 1). Bugün ise güncel çalışmalar ve uluslararası kuruluşların araştırmalarında Suriye içerisinde kalan toplam nüfus 18 milyon 792 bin 29 (2016)⁶ olarak tahmin edilmektedir. Oranın tüm kitlesel göçlere ve can kayıplarına rağmen yüksek oluşunun temel nedeni Suriye'de savaş döneminde doğurganlık oranlarında keskin bir düşüşün yaşanmaması⁷ ve daha öncesinde resmi nüfus sayım-

5. "World Migration Report 2018", International Organization for Migration (IOM), <https://www.iom.int/wmr/world-migration-report-2018>, (Erişim tarihi: 2 Mart 2018).

6. "United Nations and Partners in Syria 2011-2016", UNOCHA, <http://www.unocha.org/Syria/UNandPartners.pdf>, (Erişim tarihi: 22 Şubat 2018).

7. "Syria: Fertility Rate from 2005 to 2015", Statista, <https://www.statista.com/statistics/326546/fertility-rate-in-syria>, (Erişim tarihi: 21 Mart 2018).

Kaynak: UNESCO (2018)

TABLO 1. SURIYE İLE İLGİLİ SAYISAL DEMOGRAFİK VERİLER

GÖSTERGE	SAYISAL VERİLER	KAYNAKLAR
Savaş Öncesi Suriye Nüfusu	20.720.602	BM nüfus dağılımı ve ulusal nüfus raporları
Suriye Nüfusu 2016 (tahmini)	18.792.029	Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM)-2016
Ölü Sayısı (tahmini)	400.000-470.000	BM & Suriye Politika Araştırma Merkezi
Ülke-içi yerinden edilmiş insan sayısı	5.715.168	IOM-2016
Suriyeli Mülteciler	5.607.286	UNHCR (2018)
Toplam Sığınma Başvurusu	884.461	UNHCR (2011-16)

Kaynak: Dünya Bankası 2017 verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

larına dahil edilmeyen başta Suriyeli Kürtler olmak üzere diğer etnik grupların da nüfus sayımına katılması ile açıklanabilir.⁸

Suriye'de savaş öncesinde olduğu gibi halen genç nüfus oranı çok yüksektir. 0-14 yaş arası toplam nüfus 6 milyon 887 bin, 1-24 yaş arası nüfus ise 10 milyon 622 bin-dir. 25 yaş altı nüfus toplam nüfusun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (Grafik 1).⁹

8. Zehra Albarazi, *The Stateless Syrians*, (Tilburg University, Tilburg: 2013).

9. "Syrian Arab Republic", UNESCO, (2018), <http://uis.unesco.org/country/SY>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2018).

Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (BMMYK) göre halihazırda Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır ve Kuzey Afrika gibi bölgelerde savaş nedeniyle yerinden edilmiş Suriyeli mülteci sayısı yaklaşık 5,7 milyondur.¹⁰ Bu mülteciler birden çok kez göç edebilmekte ancak geldikleri ilk ülkede çoğunlukla kayıtları silinmemektedir. Bu bağlamda Türkiye, Irak ve Ürdün'de tahmini olarak 500 bin-1 milyon arasında değişen bir kayıtsız Suriyeli nüfusun varlığından söz edilebilir.¹¹

Uluslararası kuruluşların verilerine göre (Tablo 1) savaşta hayatını kaybeden Suriyeli sayısı yarım milyondur. Yakın dönemde yaşanan en kanlı iç savaşlardan Bosna Savaşı'nda çoğunu Müslüman Boşnakların oluşturduğu (158 bin) yaklaşık 250 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Bu anlamda Bosna Savaşı'ndan çok daha karanlık bir tablo söz konusudur. Bununla birlikte Suriye'de halen haber alınamayan yaklaşık 60 bin kişinin kayıp olduğu tahmin edilmektedir.¹²

Özetle Suriye'de demografik yapının savaş nedeniyle tahmin edilenin ötesinde bir dağılma yaşadığı söylenebilir. Bununla birlikte halen çocuk ve genç nüfusunun yüksek olması, doğum oranlarında ciddi düşüşlerin yaşanmaması Suriye'nin geleceğinin inşasında ümit verici gelişmelerdir. Ancak bu nesillerin yeni bir kayıp nesle dönüşmemesi için güçlü bir eğitim sürecinden geçmeleri de elzemdir.

ŞEKİL 2. SURIYE'DE RESMİ EĞİTİMİN YAPISI	
↑	Lisansüstü Eğitim
	Lisans Eğitimi
	Genel Ortaöğretim (Zorunlu Değil)
	12.
	11.
	10.
	Ön Lisans Eğitimi
	Mesleki Eğitim (Zorunlu Değil)
	12.
	11.
10.	
Ortaokul (Zorunlu-Parasız)	
9.	
8.	
7.	
İlkokul (Zorunlu-Parasız)	
6.	
5.	
4.	
3.	
2.	
1.	
Okul Öncesi (Zorunlu Değil-Paralı) (3-5 Yaş)	

Kaynak: WENR (2016)

10. "Syria Emergency", UNHCR, 7 Aralık 2017, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.266396170.5846808.1521219152-2748363.1513345425, (Erişim tarihi: 9 Şubat 2018).

11. *The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria*, (The World Bank, Washington: 2017).

12. "Syria's 'Disappeared': Families Demand to Know Fate of Their Loved Ones", *The Guardian*, 4 Temmuz 2017.

TABLO 2. SURIYE'DE ZORUNLU 9 YILLIK EĞİTİMDE VERİLEN DERSLER VE HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ										
		SINIF DÜZEYİ								
		BİRİNCİ KADEME				İKİNCİ KADEME				
DERS		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Din Eğitimi		1	1	2	2	2	2	2	2	2
Arap Dili		10	9	8	8	7	7	6	6	6
Yabancı Dil	İngilizce	2	3	3	3	3	3	3	3	3
	Fransızca	-	-	-	-	-	-	2	2	3
	Rusça*	-	-	-	-	-	-	2		
Matematik		4	4	4	4	4	4	4	4	5
Sosyal Bilimler		1	1	2	2	3	3	4	4	4
Fen ve Sağlık Eğitimi		3	3	3	3	3	3	3	4	4
Müzik Eğitimi		2	2	1	1	1	1	1	1	1
Sanat Eğitimi		2	2	2	2	2	2	1	1	1
Fizik Eğitimi		2	2	2	2	2	2	2	2	1
Bilişim		-	-	-	-	-	-	2	1	-
Ara Toplam		27	27	27	27	27	27	30	30	30
	Fizik ve Bilim Aktiviteleri	2	2	1	1	-	-	-	-	-
Ekstra Aktiviteler	Mesleki Aktiviteler	-	-	-	-	2	2	2	2	2
	Bilişim	-	-	-	-	-	-	-	1	
	İzci Faaliyetleri	2	2	2	2	2	2	-	-	-
Toplam Haftalık Ders Saatleri		31	31	30	30	31	31	32	33	32

Kaynak: Suriye Eğitim Bakanlığından akt. WENR (2016)

* Rusça Suriye müfredatına 2014'te girmiştir. 7. sınıfta öğrencilerin ikinci yabancı dil olarak Fransızca ve Rusça arasında bir tercih yapması gerekmektedir.

TABLO 3. GENEL ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA VERİLEN DERSLER VE HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

DERS		10. Sınıf Ortak Program	11. Sınıf Sayısal	11. Sınıf Sözel	12. Sınıf Sayısal	12. Sınıf Sözel
Dini Eğitim		2	2	2	2	2
Arapça Dili		5	4	7	4	8
Yabancı Dil	İngilizce	3	3	4	4	5
	Fransızca	2	2	3	4	5
Felsefe ve Beşeri Bilimler		1	2	3	-	5
Tarih		2	1	3	-	3
Coğrafya		2	-	3	-	3
Matematik-İstatistik		4	5	1	8	-
Fen Eğitimi (Sözel Alan için)		-	-	1	-	-
Bilişim		2	2	2	-	-
Fizik		2	4	-	5	-
Kimya		2	2	-	2	-
Biyoloji		2	3	-	3	-
Sanat Eğitimi		1	-	1	-	-
Beden Eğitimi		1	1	1	-	1
Milli Eğitim		1	1	1	1	1
TOPLAM		32	32	32	33	33

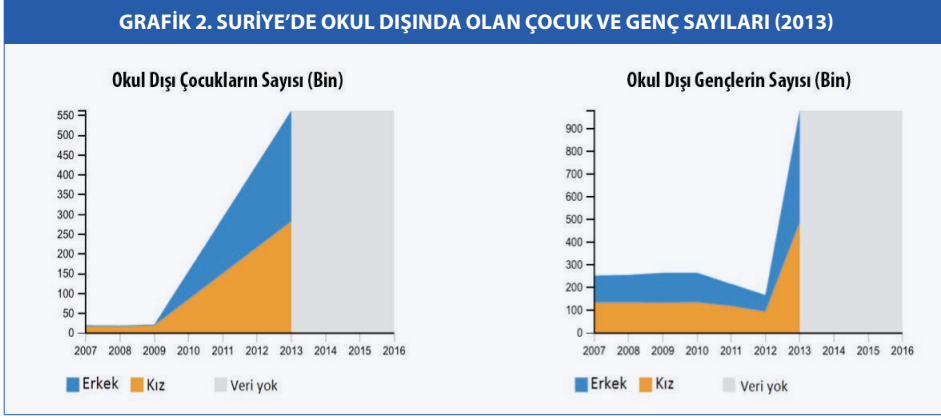
Kaynak: Suriye Eğitim Bakanlığ'ından akt. WENR (2016)

SURİYE'DE EĞİTİMİN MEVCUT DURUMU

Savaşla ortaya çıkan tabloda halen çocuk ve genç nüfusun yüksek oluşu Suriye'de eğitime duyulan ihtiyacın ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Suriyeli çocukların ülkeleri içerisinde eğitim alanının son derece daraldığı, mevcut eğitim alabilenlerin de büyük çoğunluğunun okul terk riskiyle karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Yarısından fazlasında büyük yıkımların yaşandığı Suriye'de çok sayıda okul da çatışmalar sonucu yıkılmış, ağır tahribata uğramış ya da askeri karargah veya gözaltı merkezi gibi farklı amaçlarla kullanılmaktadır. 2011'de pek çok okul binası protestolarda gözaltına alınanların tutulması için gayriresmi gözaltı merkezlerine dönüştürülmüştür. Suriye istihbaratına teslim edilmeden önce muhaliflerin sorgulamalarının gerçekleştirildiği bu merkezler gözaltında bulunan kişilere yoğun işkencelerin yapıldığı merkezler haline gelmiştir.¹³

Birleşmiş Milletler (BM) kararları ve Suriye krizine dönük gerçekleştirilen tüm barış görüşmelerinde özellikle sivil nüfusun yoğun olarak bulunduğu okul ve hastane gibi sivil alanlara saldırı yapılması her şekilde yasaklanmışsa da Suriye'de yedi yıldır okul ve hastaneleri hedefleyen yoğun saldırılar gerçekleşmiştir. 2011'den bu yana Suriye'de yaklaşık 4 bin okula saldırı düzenlenmiştir. Bu yüzden mevcut durumda Suriye'de her üç okuldan biri kullanılamaz haldedir. Dolayısıyla savaş öncesindeki okullaşma oranlarının bir hayli gerisinde eğitim faaliyetleri

13. "Torture Archipelago: Arbitrary Arrests, Torture, and Enforced Disappearances in Syria's Underground Prisons since March 2011", Human Rights Watch, 3 Temmuz 2012.

Kaynak: UNESCO, 2018

yürütülmeye çalışılmaktadır (Grafik 2). Faaliyette olan okullarda öğretmen, su ve hijyen yetersizlikleri nedeniyle eğitim zorlukla sürdürülmektedir.¹⁴ Bu nedenle yaklaşık 1 milyon çocuk okul terk riski ile karşı karşıyadır.¹⁵

Suriye içerisinde eğitim ile ilgili güvenilir istatistikler en son 2013'te edinilebilmiştir. Buna göre ilköğretimden yükseköğretime okul dışında kalan toplam çocuk ve genç sayısı 2013 rakamlarına göre çoktan 1,5 milyonu aşmıştır. Buna göre 562 bin 763 çocuk, 979 bin 378 genç okul dışındadır.¹⁶ 2014'ten bu yana çatışmaların daha da yoğunlaştığı düşünüldüğünde bugün sayının çok daha fazla olduğu öngörülebilir. Nitekim UNICEF'e göre (2018) bugün okul dışında kalan çocuk ve genç sayısı yaklaşık 1,75 milyondur. 1,35 milyon çocuk ise okul terk riskiyle karşı karşıyadır.¹⁷

Kademeler düzeyinde okullaşma oranlarındaki keskin düşüşler de okul dışında kalan çocuk sorununun boyutunu göstermektedir (Grafik 3). Buna göre okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 10'un üzerindeyken 2013'te oran yüzde 5'e düşmüştür. Yaklaşık yüzde 50 oranında düşüşün yaşandığı okul öncesi eğitim en çok kan kaybeden eğitim kademelerindedir. Eğitimin zorunlu olduğu ilköğretim düzeyinde okullaşmada 2009'dan 2013'e yüzde 30'luk bir düşüş yaşanmıştır. Benzer şekilde ortaöğretim okullaşmasında da yüzde 25'lik bir düşüşün olduğu görülmektedir (Grafik 3). 2018'e gelindiğinde bu oranın daha da düştüğü öngörülebilir.

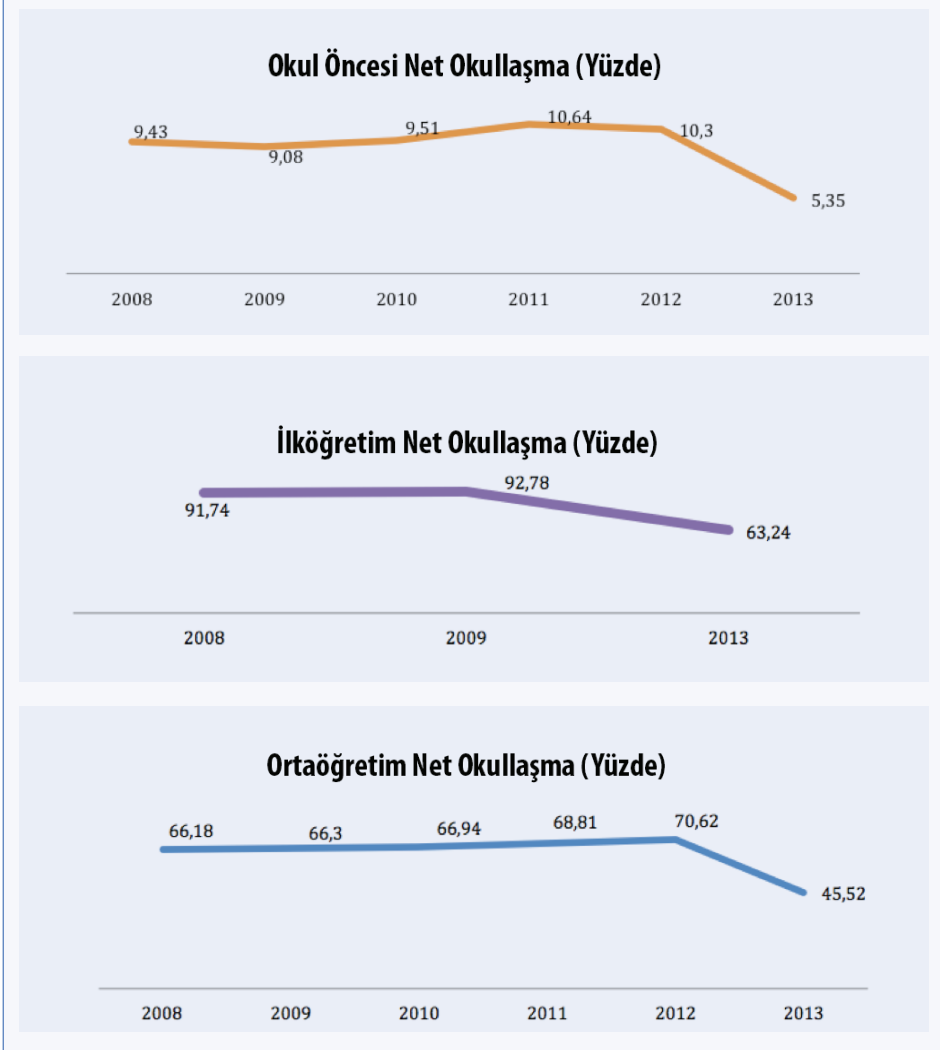
14. "At a Glance: Syrian Arab Republic: School in a Cave Gives Syrian Children a Safe Learning Environment", UNICEF, (2016).

15. *The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria*.

16. "Syrian Arab Republic", UNESCO Institute for Statistics.

17. "Syrian Arab Republic", UNICEF, 3 Ocak 2018, <https://www.unicef.org/appeals/syria.html>, (Erişim tarihi: 2 Mart 2018).

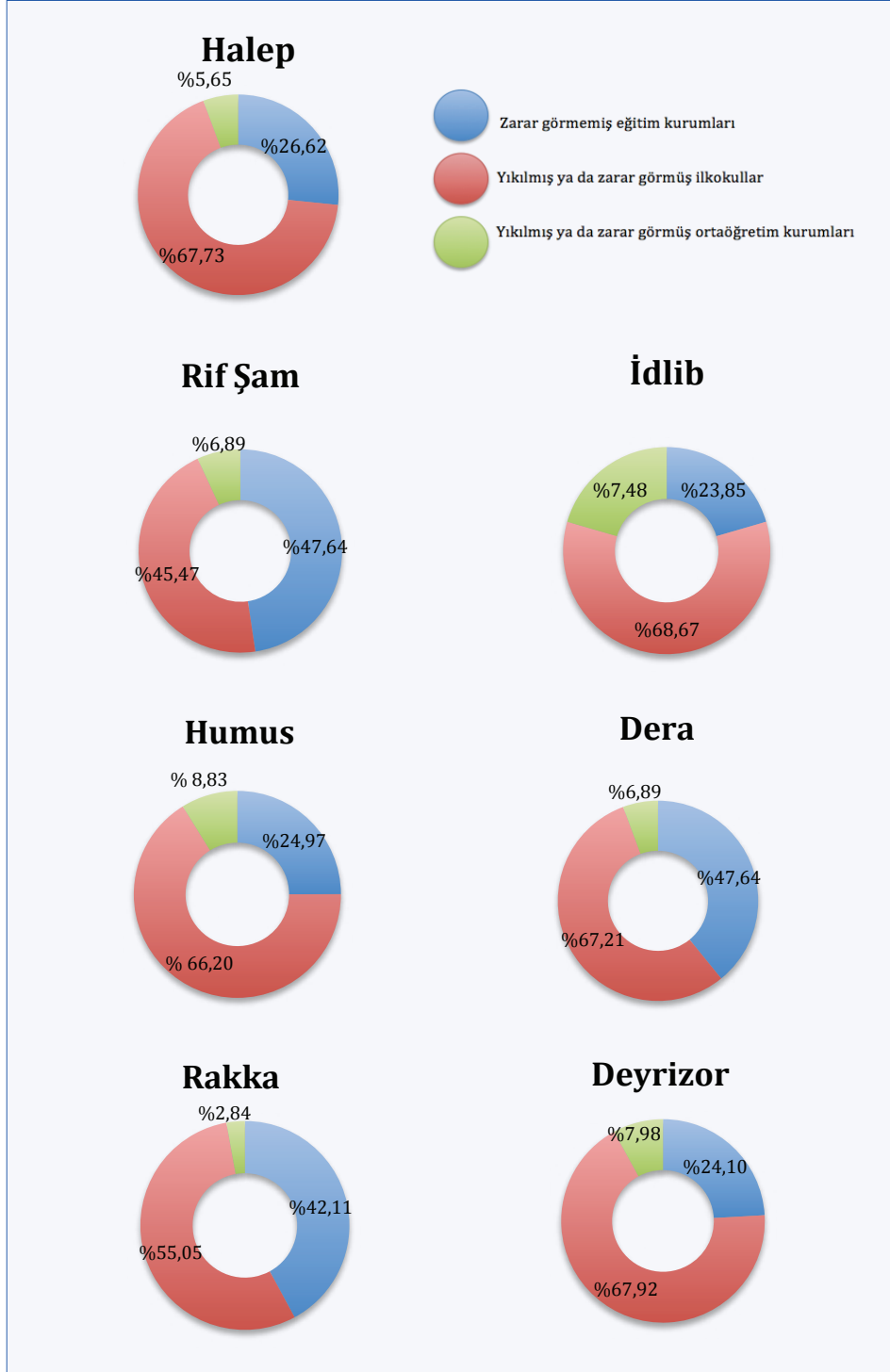
GRAFİK 3. SURİYE'DE FARKLI KADEMELERDE NET OKULLAŞMA ORANLARI (2008-2013)

Kaynak: UNESCO (2018)¹⁷

18. İlköğretimde net okullaşma oranları ile ilgili 2010-2012 arası dönemdeki verilere erişilememiştir.

OKULLARDA YAŞANAN TAHRİBATIN BOYUTU

GRAFİK 4. SURİYE'DE ŞEHİRLERE GÖRE EĞİTİM KURUMLARININ MEVCUT DURUMU

GÖRSEL 1. RUSYA VE REJİM GÜÇLERİ TARAFINDAN BOMBALANAN İDLİB'E BAĞLI HAAS KASABASINDA BULUNAN BİR OKUL (2016)

Fotoğraf: Omar Hajj Kodur/Agence France-Presse

Dünya Bankası raporuna¹⁹ göre Suriye'de okulların yüzde 53'ü kısmi olarak, yüzde 10'u ise tamamen zarar görmüştür. Suriye'de toplam okulların sadece yüzde 57'si eğitim faaliyeti için kullanılabilir. Okullarının büyük çoğunluğu yıkım ve tahribata uğrayan İdlib, Dera, Humus, Halep, Deyrizor ve Rakka gibi şehirlerdir ve halihazırda yeniden okul yapımı ya da zarar görmüş okulların yeniden yapılandırılması gibi bir plan ve projenin olmadığı bilinmektedir. Tamamı yıkılan okul sayısı en çok Halep'tedir. Halep'te 49 okul tamamen yıkılmıştır. Dera'da ise 21 okul yıkıma uğramıştır.

Özellikle büyük şehirlerdeki okul ve hastanelere yönelik saldırılar 2015'te ve sonrasında üst düzeye ulaşmıştır. İdlib'e bağlı Hass kasabasında 2016'da sabah 10.30 sularında bir okula yapılan saldırıda çoğu 6-15 yaşları arasında değişen 40 çocuk hayatını kaybetmiş, çoğu çocuk 100'den fazla yaralı olmuştur.²⁰

Bu olaydan hemen bir gün sonra Halep'te bir okula hava saldırısı yapılmıştır. Saldırıda 6 çocuk yaşamını yitirmiş, 15 çocuk yaralanmıştır. 12 Nisan 2015'te 600 öğrencinin eğitim aldığı ve onlarca öğretmenin görev yaptığı Kuzey Halep'te yer alan Sa'ad Ensari okuluna ders esnasında yapılan hava saldırısı sonrasında Halep'teki eğitim yönetimi okulların çatışmalar bitene kadar kapatılması kararı

19. *The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria*.

20. "School Attack in Syria's Idlib 'War Crime,' Says UNICEF", *Daily Sabah*, 27 Ekim 2016.

GÖRSEL 2. RAKKA'DA ABD'NİN HAVA SALDIRILARINDA HEDEF OLAN OKULUN ENKAZI (2017)

Fotoğraf: Reuters

almış ve final yazılıları bile yapılamamıştır.²¹ Rejimin yanında Rusya ve ABD'nin hava saldırılarında da çok sayıda sivil alan hedef olmuştur. Örneğin ABD ve ABD güdümlü PYD/YPG gibi grupların Rakka'da DEAŞ'a karşı mücadele adı altında yaptığı hava saldırılarında okulları hem eğitim kurumu hem de sığınak olarak kullanan ve aralarında 30 çocuğun olduğu 84 sivil hayatını kaybetmiştir. Okul ise kullanılamayacak hale gelmiştir.²²

GÖRSEL 3. ŞAM'DA GÜVENLİ BÖLGE İLAN EDİLEN DOĞU GUTA'DA REJİMİN SALDIRILARINA HEDEF OLAN CİSİN İLKOKULU'NDAN YARALI KURTULAN BİR ÖĞRENCİ (2018)

Fotoğraf: Qusayr Nou/AA

21. "Schools Under Attacks in Syria", ReliefWeb. 3 Eylül 2015, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/FINAL-Education-Under-Attack_STurkey-Briefing-Paper_2015-09-03.pdf, (Erişim tarihi: 23 Şubat 2018).

22. "U.S.-Led Airstrikes in Syria Killed Hundreds of Civilians, U.N. Panel Says", *New York Times*, 14 Haziran 2017; "Syria: Coalition Airstrikes Killed Dozens near Raqqa", Human Rights Watch, 25 Eylül 2017.

Suriye'de Esed rejimine bağlı güçlerin Şam'da gerginliği azaltma bölgeleri arasında yer alan Doğu Guta'nın Cisrin beldesindeki bir okula düzenlediği saldırıda 3'ü çocuk 5 sivil hayatını kaybetmiştir.²³

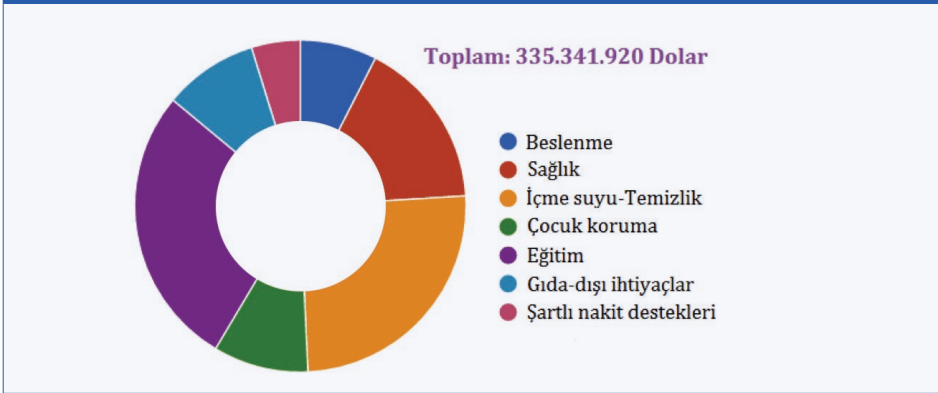
Okulların yoğun tahribata uğradığı bölgeler aynı zamanda Suriye nüfusunun büyük bir çoğunluğunu barındıran şehirler olduğundan eğitime çarpan etkisi çok daha fazladır. İdlib gibi halen normal nüfusunun (yaklaşık 700 bin) çok üzerinde (3,5 milyon) insanın yaşadığı yerleşim birimlerinde mevcut okulların büyük bir kısmı zaten zarar gördüğünden okullar kapasitelerinin çok üzerinde öğrenciyle eğitime devam etmek durumundadır. Bazı bölgelerde ise yerel halkın büyük bir kısmı bölgeden göç ettiği için okullar kapasitelerinin altında çalışmaktadır.²⁴

GÖRSEL 4. İDLİB'DE SALDIRIYA UĞRAYAN BİR ANAOKULU (2018)

Fotoğraf: Hussam Ahmet/AA

GRAFİK 5. SURİYE İÇERİSİNDEKİ İHTİYAÇ KALEMLERİ (2018)

Kaynak: UNICEF (2018)

23. "Esed Güçleri Şam'da Okula Saldırdı", Anadolu Ajansı, 31 Ekim 2017.

24. *The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria*.

Eğitim kurumlarının ağır tahribata uğradığı Suriye'de 2018'de beslenmeden sağlığa, içme suyundan çocuk koruma alanlarına kadar farklı alanlarda ihtiyaçlar söz konusudur. 13 milyon insan bu desteklere muhtaç durumdadır. Bu ihtiyaç kalemlerinde en büyük oranı ise içme suyu ve temizlik ihtiyaçları (yüzde 25,3-84 milyon 716 bin 150 dolar) ile birlikte eğitim (yüzde 27-92 milyon 118 bin 373 dolar) oluşturmaktadır. İhtiyacın büyüklüğü krizin boyutuna da dikkat çekmektedir. Bu manada okulların sadece yüzde 57'sinin eğitim amaçlı kullanılması ve pek çok okulun kapasitesinin bir hayli üzerinde sınırlı şartlarda eğitim yapması ve en önemlisi Suriye içerisinde sayıları 1,5 milyonu aşmış²⁵ çocuğun halen okula erişememesi eğitime sağlanacak desteğin önemini göstermektedir.

REJİM BASKISI VE AŞIRICI ÖRGÜTLERİN GÖLGESİNDE EĞİTİM

Suriye'de özellikle rejimin kontrolünde bulunan bölgelerde yürütülmeye çalışılan eğitim faaliyetlerine rejim tarafından yoğun bir baskı söz konusudur. Benzer durum üniversiteler için de geçerlidir. Suriye'de 1970'lerden itibaren baba Esed'in endoktrinasyon politikaları ile birlikte ilkokula başlayan her çocuk Baas Partisi'nin öğretilerini ders kitapları ve öğretmenlerinden öğrenmektedir. Şimdiye kadar ise 1.300 öğretmen rejime muhalefet ettikleri gerekçesiyle rejim güçleri tarafından hapsedilmiştir.²⁶

Rejimin baskısı devam ederken okullar ve okula gitmek isteyen çocuklar bir de aşırı grupların tehdidi altındadır. Eğitimini sürdürmekte olan ve mevcut durumda okul dışında kalan çocuklar için en büyük risk silahlı aşırı gruplardır. Bilhassa YPG ve DEAŞ 15 yaş altındaki çocukları militan olarak zorla eğitime almakta ve çatışmalarda ön saflarda kullanılmaktadır.²⁷ Aşırı gruplara katılan çocuk sayısında da yıllara göre artış söz konusudur. Örneğin 2015'te –bir önceki yıla kıyasla– 15 yaşın altında DEAŞ'a katılan çocuk sayısı yüzde 56 artış göstermiştir. Bu artışta zorlamanın yanı sıra çocuklara düzenli para verilmesi de önemli bir etkidir.²⁸ BM'ye göre DEAŞ'ın toplam çocuk asker sayısının 2 bine ulaştığı tahmin

25. "Syrian Arab Republic", UNICEF.

26. Hosam Jablawi, "Syria's Conflicting Powers Develop Separate Education Curriculums", Atlantic Council, 23 Aralık 2015, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/syria-s-conflicting-powers-develop-separate-education-curriculums>, (Erişim tarihi: 4 Mart 2018).

27. *The Human Trafficking Report 2017*, The US Department of State, <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2017>, (Erişim tarihi: 18 Şubat 2018); "Syria: Kurdish Forces Violating Child Soldier Ban", Human Rights Watch, 10 Temmuz 2015.

28. "2015 Annual Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict", UN Office of the Special Representatives of the Secretary-General, https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2015/10/15-18739_Children-in-Conflict_FINAL-WEB.pdf, (Erişim tarihi: 4 Mart 2018).

edilmektedir. Ayrıca Halep'in kırsal bölgelerinde, Deyrizor ve Rakka kırsalında 10-15 yaşlarında 124 erkek çocuğu DEAŞ için askeri eğitim kamplarında eğitimden geçirilmiştir.²⁹ Bu bölgeler her ne kadar büyük oranda DEAŞ'tan temizlense de eğitimden geçen çocukların akıbeti konusunda bir belirsizlik söz konusudur. Ayrıca DEAŞ'a katılan yabancı savaşçıların çocukları için de örgütün eğitim dili İngilizce ve Fransızca olan okullar açtığı bilinmektedir.³⁰

YPG de benzer şekilde 15 yaş altında pek çok çocuğu asker olarak kullanmaktadır. Özellikle YPG'nin kadın kanadı olan YPJ'nin çok sayıda kız çocuğunu askeri eğitim üzere gözaltında tuttuğu bilinmektedir. Cenevre Görüşmeleri sonrasında 149 kız çocuğunu salıverseler de sürecin akamete uğraması ile yeniden kız çocuklarını toplamaya ve askeri eğitim vermeye devam etmişlerdir.³¹ Afrin'de etkisiz hale getirilen teröristlerin üzerinde ve örgüt barınaklarında ele geçirilen fotoğraf makinelerinden çıkan hafıza kartları ile dokümanlar terör örgütünün çocuklara verdiği silah eğitimlerini ve dağdaki yaşamlarını ortaya koymaktadır. Ele geçirilen fotoğraf ve dokümanlarda yaşları 13-17 arasında olduğu tahmin edilen çocuklara ait görüntüler bulunmaktadır.³²

Özetle Suriye'de çocuk askerlerin yaşı yediye kadar düşmüştür.³³ Şüphesiz hem rejimin baskısı hem de DEAŞ ve YPG gibi aşırı terör örgütlerinin tehdidi altında olan çocuklar için –hayatta kalmayı başarırlarsa– ciddi psikososyal çalışmalara ihtiyaç duyulacaktır. Çocukların bu örgütlerin ve rejimin baskısından kurtarılması ve rehabilite edilmeleri Suriye'de yeni bir kayıp kuşağı engellemek adına önemlidir. Elbette savaş döneminde asker olarak kullanılan çocukların tekrar sosyal hayata ve eğitim sürecine dönmeleri konusunda birtakım bireysel ve sosyal zorlukların olduğu bilinmektedir. Zorla asker olarak kullanıldıkları dönemde çoğu zaman cesaretlendirici haplar verilen bu çocuklar o dönemlerde tıpkı çizgi filmlerdeki süper kahramanlar gibi kendisini yenilmez hissedebilmektedir. Dolayısıyla bu ortamdan kurtarıldıktan sonra kısa dönemli de olsa depresyona girebilmekte, haliyle olağan dışı ve aşırı izole tavırlar sergileyebilmektedir.³⁴ Savaş

29. "2015 Annual Report of the Secretary General on Children and Armed Conflict"; Marta Guasp Teschendorff, "Loss of Access to Education Puts Well-Being of Syrian Girls at Risk", United Nations University, 17 Eylül 2015, <https://ourworld.unu.edu/en/loss-of-access-to-education-puts-well-being-of-syrian-girls-at-risk>, (Erişim tarihi: 5 Mart 2018).

30. Loes Witsche, "Cubs to Lions: What's Next for ISIL's Child Soldiers?", Aljazeera, 10 Kasım 2017.

31. Anyssa Bellal (ed.), *The War Report Armed Conflict in 2014*, (Oxford Press, Oxford: 2015); "Syria: Kurdish Forces Violating Child Soldier Ban".

32. "Hafıza Kartlarından YPG/PKK'nın 'Çocuk Savaşçıları' Çıktı", Anadolu Ajansı, 7 Mart 2018.

33. "2015 Annual Report of the Secretary General on Children and Armed Conflict".

34. Isabelle Roger, *Education During Armed Conflicts and Post-Conflict Reconstruction*, (Essex University Disarmament Forum, 2002).

sonrası dönemde bu tür çocuklara sağlanması gereken psikososyal desteklerin de ne yazık ki çoğu zaman sunulmadığı görülmektedir.

Bu çocukları yeniden eğitime kazandırmak konusunda da pek çok zorluk vardır. Hatta birçoğu kendinden çok daha küçüklerle eğitim alarak aşağılanmaktansa okulu terk etmeyi daha iyi bir seçenek gibi görebilmektedir.³⁵ Nitekim bazı okul yöneticileri bu öğrencileri kabul etmek konusunda –şiddet eğilimi gösterme ihtimallerine binaen– çekinceli tavır sergileyebilmektedir. Bazen aileleri bile kendi çocuklarını yeniden kabullenme konusunda sorunlar yaşayabilmektedir. Bunun aşılmasında uygulanacak en etkin yaklaşımlar bu çocuklara özel bir eğitim ve rehabilitasyon programının uygulanmasıdır. Bu yaklaşımda en dikkat edilmesi gereken husus ise çocukları denek haline getirmeden bunu yapmayı başarabilmektir. Sonuç ve öneriler kısmında bu konuya dönük özel yaklaşımlara daha detaylı yer verilmektedir (Tablo 8).

35. Roger, *Education for Children During Armed Conflicts and Post-Conflict Reconstruction*.

ÇATIŞMA SONRASI İSTİKRAR ARAYIŞLARI: FIRAT KALKANI BÖLGESİNDE EĞİTİM

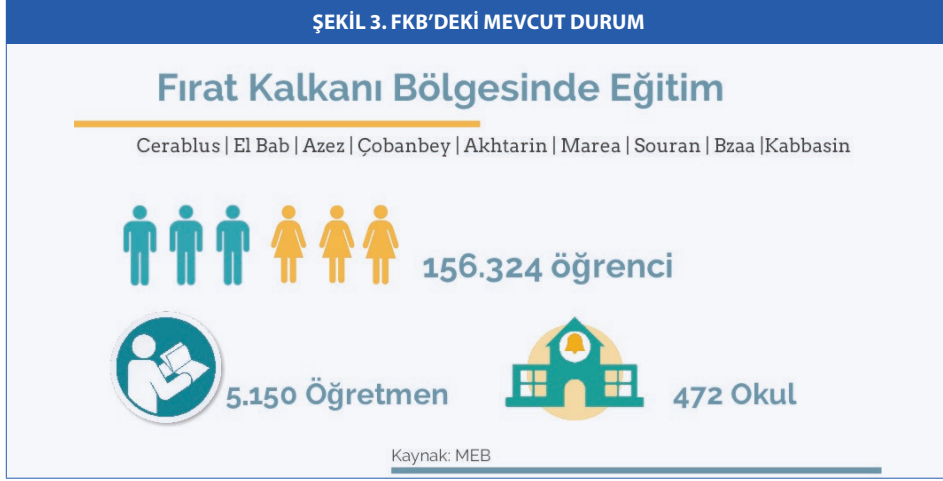
24 Ağustos 2016'da başlayan FKH yaklaşık yedi ay sürmüştür.³⁶ Harekatla 2 bin 15 kilometrekarelik bir alan DEAŞ ve diğer silahlı grupların işgalinden kurtarılmıştır.³⁷ FKH askeri olarak sona erdikten sonra bu güvenli ortamın sürdürülebilmesi amacıyla operasyonun sosyal boyutu için çalışmalar başlatılmıştır. FKH'de sosyal boyutun planlanmasındaki temel neden öncelikle normalleşmenin sağlanması ve güvenliğin sürdürülebilir kılınmasıdır. Nitekim çatışma sonrası süreçlerin yönetilmesi konusunda dünyada hazırlanan rapor ve değerlendirmeler de bu süreçlerin son derece karmaşık olduğunu vurgulamakta ve eğitim, sağlık, güvenlik gibi farklı alanlarda güçlü bir koordinasyonla çalışma yapmanın önemine dikkat çekmektedir.³⁸ Türkiye hükümeti ve STK'ları da çatışma sonrasında FKH'ye yönelik faaliyetlere çatışma sonrası sürecin tüm unsurlarını dikkate alarak başlamıştır.

FKH'de yaşamını sürdüren halkın yaşam koşullarının normalleşmesine katkı sağlamak ve o bölgeyi terk etmiş göçmenler için yeniden eve dönüş fırsatı sunmak amacıyla sağlık, eğitim, altyapı, sosyal ve psikolojik destek, tarım ve hayvancılık ve temel ihtiyaçların karşılanması hususunda çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çalışmalar sayesinde Türkiye'ye zorunlu göç etmiş yaklaşık 100 bin Suriyeli

36. "Başbakan Yıldırım: Fırat Kalkanı Harekatı Bitmiştir", Anadolu Ajansı, 29 Mart 2017.

37. "Türk Silahlı Kuvvetleri Bilgi Notu", TSK, 12-16 Şubat 2018.

38. Craig Valters, Gideon Rabinowitz ve Lisa Denney, "Security in Post Conflict Contexts: What Counts as Progress and What Drives It?", *Development Progress: Working Paper*, Sayı: 4, (2014); "The Operational Guide to the Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standards", IDDRS, (2014).

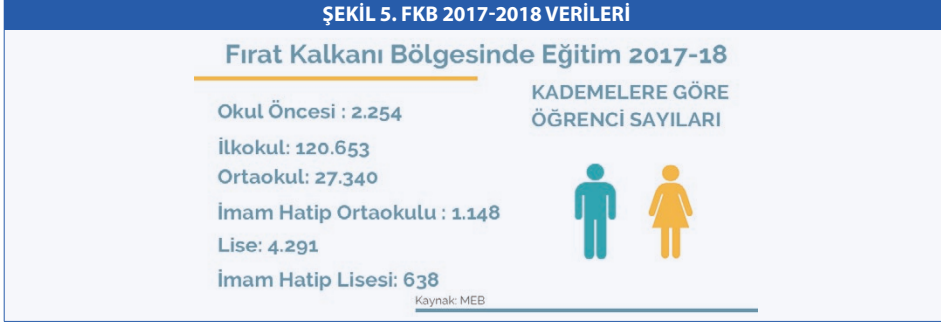
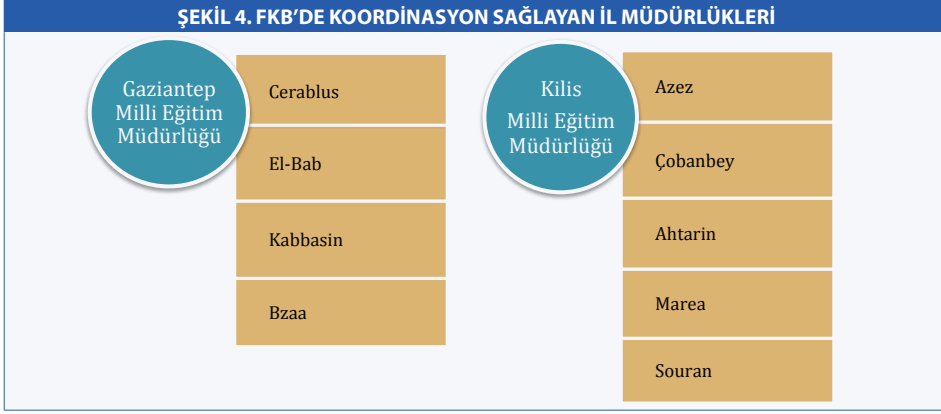
bölgeye geri dönüş yapmıştır.³⁹ Bölge DEAŞ'ın kontrolündeyken militanlar bilhassa kız çocuklarının okula gitmesini engellemek, erkek çocuklarını da sözde kendi eğitim merkezlerine çekmek ve orada askeri ağırlıklı bir eğitimden geçirmek amacıyla okullara sık sık saldırılar düzenlemiş ve eğitimin aksaması hatta bölgede neredeyse bitmesine neden olmuştur. Bu nedenle FKB'de en yoğun çalışmalar öncelikle eğitim özelinde yapılmaya başlanmıştır. Harekatın askeri ayağının 2017 Mart'ında sona ermesiyle birlikte bölgedeki sosyal faaliyetler Nisan'da başlamıştır. Bu anlamda öncelikli adımlar uzunca bir süredir DEAŞ ve diğer aşırı örgütlerin baskısı altında olan bölgede eğitim alanında atılmıştır. Bir yılda eğitimde katedilen yol şu şekilde özetlenebilir:

Bölgede 2016-2017 eğitim öğretim yılında 106 bin, 2017-2018'de 153 bin 102 öğrenci eğitim görmektedir. FKB'de Ekim 2017 itibarıyla 465 okulda eğitim faaliyetlerine devam edilmektedir.

TABLO 4. FKB'DE EĞİTİM BİLGİLERİ

Okul Bilgisi	Veriler
Aktif Okul	472
Toplam Personel	6.487
Maaş Ödemesi Yapılan Personel	6.487
İdareci	596
Öğretmen	5.150
Müstahdem-Bekçi	741
Toplam Öğrenci	156.324

39. İçişleri Bakanlığı yetkilileri ile yapılan görüşme

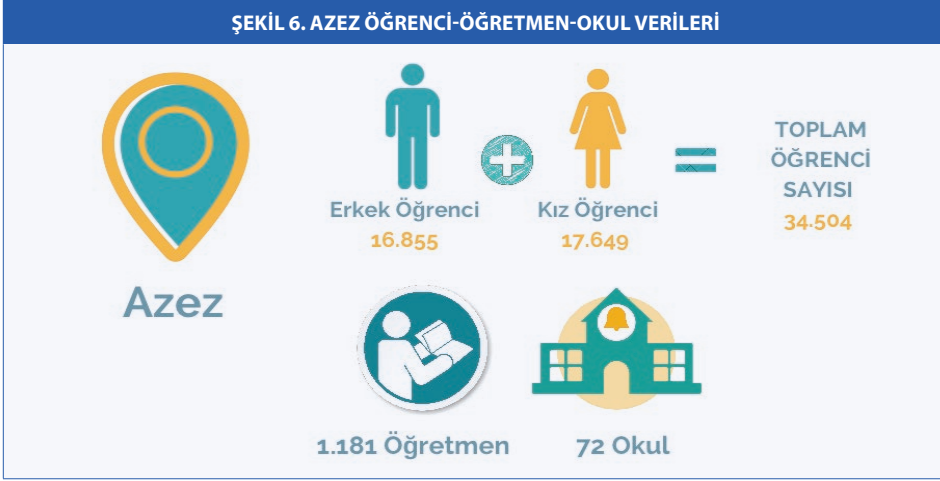

TABLO 5. SINIF VE KADEME DÜZEYİNE GÖRE FKB'DE ÖĞRENCİ SAYILARI

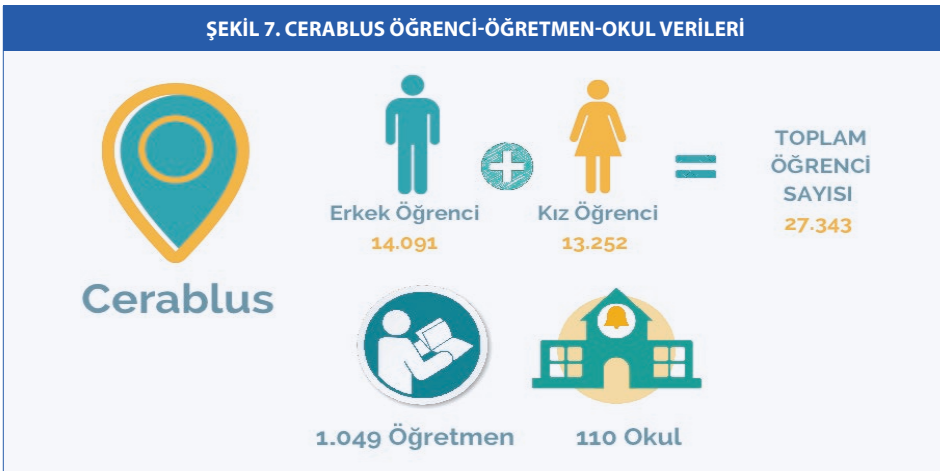
Sınıf/Kademe	Öğrenci Sayısı	Toplam
Okul Öncesi	2.254	2.254
İlkokul 1. Sınıf	48.623	120.653
İlkokul 2. Sınıf	33.369	
İlkokul 3. Sınıf	21.996	
İlkokul 4. Sınıf	16.665	
Ortaokul 5. Sınıf	11.629	27.340
Ortaokul 6. Sınıf	8.992	
Ortaokul 7. Sınıf	4.382	
Ortaokul 8. Sınıf	2.337	
İmam Hatip Ortaokulu 5. Sınıf	108	1.148
İmam Hatip Ortaokulu 6. Sınıf	155	
İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf	550	
İmam Hatip Ortaokulu 8. Sınıf	335	
Lise 9. Sınıf	2.305	4.291
Lise 10. Sınıf	529	
Lise 11. Sınıf	330	
Lise 12. Sınıf	1.127	
İmam Hatip Lisesi 9. Sınıf	320	638
İmam Hatip Lisesi 10. Sınıf	204	
İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf	114	
İmam Hatip Lisesi 12. Sınıf	-	
Türkçe Kursu	94	Toplam: 156.324

Kaynak: MEB'den alınan veri

FKB'de yer alan Cerablus ve el-Bab'da planlanan eğitim faaliyetleriyle ilgili koordinasyon görevi Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğüne; Ahtarın, Souran, Çobanbey, Azez ve Mare'daki faaliyetlerle ilgili koordinasyon görevi Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğüne verilmiştir.

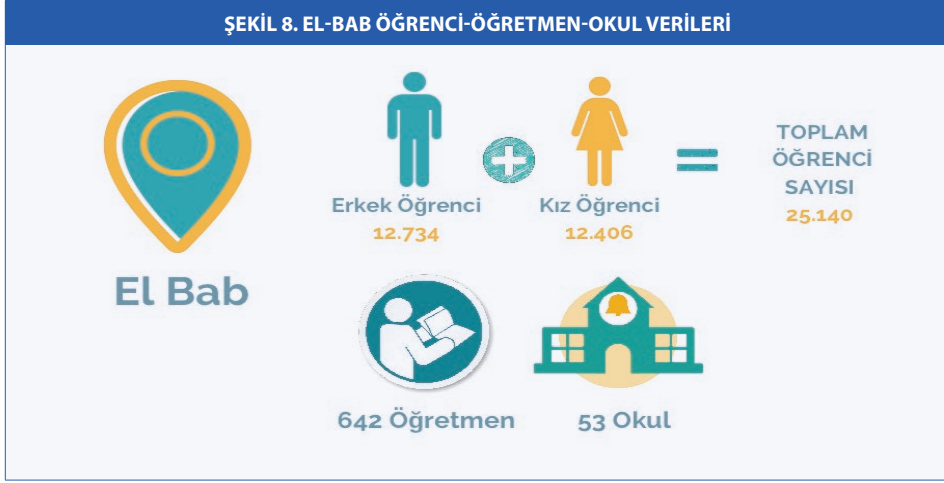

Bölgede en çok öğrencinin bulunduğu şehir Azez'dir. Bunun temel nedenlerinden biri kampların varlığıdır. Zira toplam öğrenci sayısının (34 bin 504) yarısından fazlasını kamplardaki 19 bin 429 öğrenci oluşturmaktadır. Eğitim hizmeti veren 1.181 öğretmenin 607'si kamplarda öğretmenlik yapmaktadır. Azez'de okul başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 500 dolaylarındadır. Esasen ideal bir sayı gibi görünse de düzenli bir dağılımın olmadığı yetkililerce belirtilmiştir. Bazı okulların kapasitesinin çok üzerinde öğrenci sayısı ile eğitim hizmeti vermeye çalıştığı ifade edilmiştir.⁴⁰

40. MEB yetkilileri ile yapılan görüşme

Azez'in ardından en yüksek öğrenci sayısı Cerablus'tadır. Cerablus, Azez gibi kampların sık olduğu bir şehir değildir. Okul başına düşen öğrenci sayısı 248, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 27'dir. Bu anlamda ideale yakın bir dağılımın bulunduğu ifade edilebilir.

El-Bab DEAŞ tarafından en fazla tahribata uğratılmış şehirlerden biridir. Bu nedenle yaklaşık 53 okuldan 14'ü hizmet verememekte, onarımı beklenmektedir. Dolayısıyla okul başına düşen öğrenci sayısı da Azez ve Cerablus'a göre daha yüksektir. El-Bab'da okul başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 700, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da ortalama 40'tır.

TABLO 6. FKB'DE CİNSİYETE GÖRE ÖĞRENCİ SAYILARI

BÖLGE	ÖĞRENCİ SAYISI		TOPLAM
	KIZ	ERKEK	ÖĞRENCİ SAYISI
AZEZ MERKEZ	7.528	7.547	34.504
AZEZ DAĞINIK KAMPLAR	5.397	4.878	
AZEZ DÜZENLİ KAMPLAR	4.724	4.430	
CERABLUS	13.252	14.091	27.343
EL-BAB	12.406	12.734	25.140
BZAA	5.252	5.129	10.381
KABBASIN	5.829	6.341	12.170
MAREA	4.643	4.696	9.339
SOURAN	5.794	6.176	11.970
AHTARIN	8.345	8.956	17.301
ÇOBANBEY MERKEZ VE KÖY	4.016	4.160	8.176
GENEL TOPLAM	77.186	79.138	156.324

Kaynak: MEB'den alınan veri

Bölgede Azez, el-Bab ve Cerablus gibi büyük yerleşim birimlerinin dışında Ahtarın, Kabbasin, Bzaa, Marea ve Çobanbey gibi bölgelerde de hem kırsal hem de merkezde eğitim faaliyetleri yapılmaktadır ve Türkiye hükümeti bu okullara da destek sağlamaktadır.

TABLO 7. FKB'DE OKUL VE ÖĞRETMEN SAYILARI				
BÖLGE	OKUL SAYISI			TOPLAM
	GENEL	EĞİTİM VEREN	EĞİTİM VERMEYEN	ÖĞRETMEN
AZEZ MERKEZ	40	34	6	574
AZEZ DAĞINIK KAMPLAR	22	0	0	351
AZEZ DÜZENLİ KAMPLAR	10	0	0	256
CERABLUS	111	110	1	1.049
EL-BAB	53	39	14	642
BZAA	37	33	4	454
KABBASIN	45	44	1	443
MAREA	23	212	1	338
SOURAN	47	42	5	336
AHTARIN	76	73	3	524
ÇOBANBEY MERKEZ VE KÖY	48	45	3	183
GENEL TOPLAM	512	632	38	5.150

Kaynak: MEB'den alınan veri

Tüm bu çalışmaların Türkiye için mali bir karşılığı vardır. Suriye'deki eğitim faaliyetlerinin finansmanında kaynak Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi ve Katar hükümetinin sunduğu finansal desteklerle sağlanmaktadır. Eğitimle ilgili Türkiye 2016'dan bu yana yaklaşık 250 milyon TL'lik bir harcama yapmıştır. Bu miktarda en büyük payı öğretmen maaşları almıştır. Kilis koordinasyonundaki bölgelerde son bir yılda yaklaşık 15 milyon 137 bin 600 TL, Gaziantep koordinasyonundaki bölgelerde ise 13 milyon 46 bin TL Maarif Vakfı aracılığıyla personel maaş ödemesi şeklinde gerçekleşmiştir. Buna göre okullarda yöneticilik yapan personele 550-600 TL, öğretmenlere 500 TL, temizlik ve güvenlik personeline 400 TL maaş ödemesi her ay yapılmaktadır.⁴¹

Doğrudan eğitime yönelik hizmetlerin yanında farklı kurum ve kuruluşlardan da eğitim süreçlerini bilhassa altyapı konusunda destekleyici çalışmalar yapılmıştır. Bölgede AFAD tarafından 450 aile ve 260 okul çadırı acil ihtiyaç bulunan bölgelere aktarılmıştır. Türkiye'de çeşitli illerden bölgeye yardım kampanyaları

41. MEB yetkililerinden alınan veri

devam etmekte olup jeneratör ve su deposu için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığından konuyla alakalı talepte bulunulmuştur. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü Suriye Görev Gücüne bölgedeki elektrik kısıtlamaları nedeniyle okullar için 450 adet jeneratör ihtiyacı bildirilmiştir. Jeneratör ihtiyacının 50 adedi AFAD tarafından karşılanmıştır.⁴²

BÖLGENİN İHTİYAÇLARI

Bölgenin başta DEAŞ olmak üzere aşırı grupların işgali altında olduğu dönemde eğitim faaliyetlerinin neredeyse tamamen sona erdiği ve dahi Suriye’de 2011’de başlayan iç savaş öncesinde de bölgede güçlü bir eğitim yapılanmasının eksikliği FKH’nin ardından sosyal destek çalışmalarını daha da ehemmiyetli kılmıştır. Ancak zaten savaştan önce yetersiz olan mevcut eğitim yapılanmasının DEAŞ gibi aşırı gruplar tarafından tahrip edilmesi, özellikle çocuk ve kadınlara yönelik saldırılar sonucu bölgeden pek çok insanın göç etmesi, bu nedenle eğitimde yeterli insan kaynağının bulunamaması okulların yüzde 90’ını hizmet veremez hale getirmiştir.⁴³ Dolayısıyla okullaşma konusunda iyi bir yol katedilse de uzun süredir işgal altında bulunan bölgenin eğitim eksiklerinin kapatılması için halen ihtiyaçlar söz konusudur.

GÖRSEL 5. AZEZ’DE ARA DÖNEM KARNELERİNİ ALAN ÖĞRENCİLER (2018)

Fotoğraf: AA

42. MEB yetkililerinden alınan veri

43. “Fırat Kalkanı Bölgesinde Okullar Açıldı”, Anadolu Ajansı, 1 Ekim 2017.

Bu ihtiyaçların başında çocuklara uygun fiziksel imkanları ve ortamı olan okullar gelmektedir. Tahribata uğramış pek çok okul tamir edilerek eğitime açılmışsa da halen bölgede kapsamlı bir onarıma ihtiyaç duyan 65 okul bulunmaktadır. Bu okulların 45'i Gaziantep koordinasyonundaki Cerablus ve el-Bab'da, 20'si de Kilis koordinasyonundaki diğer yerleşim birimlerindedir.

Bölgede artan öğrenci sayısı ve tüm çocukların okullaşabilmesi için değişik branşlarda 1.500 öğretmene daha ihtiyaç duyulmaktadır. Şanlıurfa'da bu öğretmenlere verilecek eğitim ve önceki eğitim harcamaları için Kalkınma Bakanlığından 4 milyon TL talep edilmiştir. Kış şartları nedeniyle yakıt gideri, su ihtiyacı ve ilkokul ders kitapları acil ihtiyaçlar arasındadır.

Yukarıda bahsi geçen ihtiyaçların yanında öğretmenleri destekleyici ders materyallerinin de hem sunulması hem de tasarlanması için öğretmenlere dönük eğitimlerin artırılması gerekmektedir. Benzer şekilde öğrencilerin okul devamlılığını sağlamak ve öğrencilere psikososyal destek sunmak için sivil projelere ihtiyaç vardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER: SURIYE'DE EĞİTİMİN GELECEĞİNE BÜTÜNCÜL BAKIŞ

Suriye iç savaşının sekizinci yılına girdiğimiz bu dönemde ülkede halen barışın sağlanması uzak bir ihtimal olarak görülmektedir. Ülke nüfusunun yarısından fazlasını yerinden eden, yarım milyon insanın hayatını kaybetmesine neden olan bu savaşın etkilerinin –muhtemel bir barış ortamı sağlansa da– uzunca bir süre hem bölgede hem de dünyada hissedileceği söylenebilir. Geline nokta da ülkenin geleceğine yönelik atılacak her adım ve söylenecek her sözde eğitimin öncelikli olarak ele alınmasının gereklilikleri bu raporda irdelenmiştir. Suriye'nin geleceği için büyük öneme sahip olan ve Türkiye'nin de en başından beri savunduğu Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ülkenin eğitimi için de geçerlidir. 4 binden fazla okulun yıkım ve tahribata uğradığı, milyonlarca öğrenci ve öğretmen yerinden edildiği bir tabloda elbette bunun sağlanması kolay olmayacaktır. Ancak Türkiye'nin FKB'de koordine ettiği eğitim faaliyetleri Suriye'de eğitimin devamlılığı ve bütünlüğü için bir umut ışığı niteliğindedir ve çatışma sonrası bölgelerde istikrar arayışına iyi bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Ülkede etnik ya da mezhepsel bir parçalanmanın yaşanmasından en büyük zararı görecektir sosyal kurumların başında eğitim gelecektir. Bunu daha iyi anlamak ve Suriye iç savaşının ardından ortaya çıkacak muhtemel sosyal senaryolar için benzer bir süreçten geçmiş Bosna Hersek'in deneyimine odaklanmak gerekir. Bosna Savaşı sırasında Boşnak, Sırp ve Hırvatlar arasında imzalanan Dayton Antlaşması (14 Aralık 1995) sonrasında beliren siyasal tablo süreci daha büyük bir çözümsüzlüğe sokmuştur. Dayton Antlaşması sonrası ülkede ortaya çıkan par-

çalı yapı eğitimde de ne yazık ki yaşanmıştır. Bu nedenle halen dünya üzerindeki en adem-i merkezîyetçi eğitim modeli Bosna Hersek'te uygulanmaktadır. Bosna Hersek'te halihazırda eğitim üç farklı müfredata dayalı üç farklı eğitim sistemi ile yürütülmektedir. Suriye'de de bir parçalanma sonucunda atomize olmuş bir eğitim sisteminin ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Bosna Hersek'te eğitimde yaşanan parçalanma zaten birlikte yaşama krizi yaşayan ülke için farklı tarih anlatımlarına yol açmakta ve nihayetinde ötekileştirmeleri güçlendirme riski taşımaktadır.⁴⁴ Savaş sonrası eğitimde bu model ayrışmayı da derinleştirmektedir.⁴⁵ Eğitimde bütüncüllük ve standartlar konusunda mevcut duruma dönük eleştiriler gelmektedir. Özellikle savaş sonrası dönemde sosyal dayanışmanın en yüksek olması gereken dönemlerde bu tip parçalanmalar birlikte yaşama kültürü yerine ayrışmayı yeniden körükleyebilir.⁴⁶ Benzer bir durumda eğitimde parçalanmadan dolayı yaşanan ayrışma ve ötekileştirmelerin sosyal maliyetinin Suriye için Bosna Hersek'tekinden çok daha yüksek olacağı ifade edilebilir. Kısa vadede ülkede barış tesis edilse de zaten rejimin baskısı altında olan mevcut eğitim sisteminin farklı uygulamaları yeni çatışmalara yol açabilecektir.

Muhtemel bir barış sürecinde Suriye'de parçalı bir siyasal ve eğitim yapısının yanı sıra karşılaşılabilecek en büyük kriz insan kaynağı yetersizliği riskidir. Günümüzde Suriye'de öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının eğitim faaliyetleri durma noktasına gelmiştir. Pek çok üniversitenin çalışamaz noktada olduğu bilindiğinden öğretmen yetiştirme konusunda da büyük bir sorun yaşanacağı beklenmektedir. Dolayısıyla Türkiye gibi göçmenlerin eğitiminde önemli rol kateden ülkelerin deneyimleri ve insan kaynağı kapasitesini artırma konusundaki stratejilerinin Suriye'nin yeniden inşasında dikkate alınması gereklidir.

Savaşın bitmesi durumundaki senaryolara odaklanıldığında öğrenci ve eğitimcilerin rehabilitasyonu en önemli sosyal meselelerden biri olarak ortaya çıkacaktır. Yine Bosna Hersek tecrübesine bakıldığında ülkede mevcut okullarda savaş sonrasında iki çocuk tipinin rehabilitasyonu ve okul hayatına dönüşlerinde normalleşmenin sağlanmasında okullar ciddi güçlük çekmiştir: ilki savaşın bütün vahşetine tanık olan çocuklar ve ikincisi de bir süre yaşadıkları yerden göçmek

44. Wayne Nelles, "Bosnian Education for Security and Peacebuilding?", *International Peacekeeping*, Cilt: 13, Sayı: 2, (2006), s. 229-241.

45. Adila Pasalic-Kreso, "The War and Post-War Impact on the Educational System of Bosnia and Herzegovina", *International Review of Education*, Cilt: 54, Sayı: 3-4, (2008), s. 353-374.

46. Claire Magill, "Education and Fragility in Bosnia and Herzegovina", UNESCO, University of Ulster, (2010), <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001910/191060e.pdf>, (Erişim tarihi: 2 Mart 2018).

etmek zorunda kalmış ancak savaş sonrasında geri dönenler.⁴⁷ Şüphesiz Suriye'de ortaya çıkan manzarada bu iki tipten çok daha fazla ve farklı sorunlara sahip çocuklarla karşı karşıya kalınacaktır. Savaşa şahitlik etmiş çocukların bazı özel ihtiyaçları söz konusudur. Bu anlamda savaş ortamında korku ve güvensizliğin yarattığı atmosfer eğitimde sağlıklı bir öğrenme sürecini de engelleyicidir. Savaşta yakın çevresi ve ailesinin katliamına şahitlik eden çocuklarda ileri düzeyde travmalar uzun süre iz bırakabilmektedir. Psikolojik çöküntünün yanı sıra sağlık hizmetlerine erişimde ve beslenmede yaşanan yetersizlikten dolayı fiziksel olarak da daha güçsüz ve kırılgan kalabilmektedirler. Öğretmenler de çoğu zaman bunun üstesinden gelememektedir.⁴⁸ Bu çocuklara, öğretmen ve ailelerine dönük psiko-sosyal desteklerin sağlanması için Suriye'nin mevcut mekanizmalarının yetersiz kalacağı açıktır. Bu nedenle gerek çevre ülkeler gerekse uluslararası kuruluşlardan oluşturulacak çalışma ekipleri savaşın bitmesi durumunda en az on yıllık bir takvimde Suriye'ye destek sağlamalıdır.

Bu anlamda FKB'de 472 okulda 5 binin üzerinde öğretmenle 156 bin 324 çocuğa sağlanan eğitim desteği halen Suriye içerisinde hayata geçirilen en iyi eğitim projesi olarak savaş sona erse de sürdürülmeli ve buradaki iyi tecrübeler Suriye'nin diğer bölgelerinde de yaygınlaştırılmalıdır. FKB'deki eğitim süreçlerini en anlamlı kılan husus herhangi bir etnik ya da mezhep ayrılığına ödün vermeyen bir eğitim planlaması ile hareket edilmesi, her etnik köken ve mezhepten çocuğun birlikte eğitim alma hakkının sağlanabilmesidir.

Özetle Suriye'de eğitimde daha fazla kayıp nesle izin vermemek ve FKB'dekine benzer bütüncül bir yapıyı korumak için aşağıdaki öneriler çerçevesinde bir yol haritası belirlenmelidir:

- Muhtemel bir barış ortamında eğitimde bütüncül yapının korunmasının anlaşmaların başlıca şartlarından olması
- Türkiye, Lübnan ve Ürdün'den yetkililerin de yer aldığı bağımsız uluslararası bir heyetin mevcut durumun sağlıklı tespiti için Suriye izleme/denetleme çalışmaları yapması
- YPG ve DEAŞ gibi aşırıcı terör gruplarının elinde olan çocukların bu örgütlerden kurtarılmasına yönelik operasyonel adımların aileleri ile iş birliği yapılarak atılması

47. David Galloway, "Educational Reconstruction in the Aftermath of War: Some Observations from the Work of Aid Agencies in Bosnia and Herzegovina", *Education in the Muslim World: Different Perspectives*, ed. R. Griffin, (Symposium Books, Oxford: 2006), s. 257-270.

48. Roger, *Education for Children During Armed Conflicts and Post-Conflict Reconstruction*.

- Suriye dışında sığındıkları ülkede öğretmenlik yapan Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi durumunda öğretmenlik mesleğine devam etmelerinin sağlanması
- BM gibi uluslararası kuruluşların ihtiyaç analizlerini yerleşim birimlerine özel olarak yapması ve bu konuda Türkiye ve bölge ülkelerinden daha fazla STK ile iş birliği gerçekleştirmeleri
- Muhtemel barış ortamında eğitim yönetimi, hesap verebilirlik, bütçe ve planlama, öğretmen yetiştirme ve veri toplama konularına odaklı bir yenden yapılanma ve güçlendirmeye gidilmesi
- Yerleşim birimlerinde okul binası ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve okul binalarının hızla inşa-tamir sürecine girmesi
- Halep, İdlib, Dera gibi yıkımın üst boyutta yaşandığı yerleşim birimlerine sağlanacak tüm desteklerde öncelik tanınması
- Her türlü grubun ideolojik ve söylemsel baskısından uzak, nesnel bir müfredat ve öğretmen yetiştirme programının ihdas edilmesi
- FKB'de eğitimde uygulanan iyi örneklerin Suriye'nin diğer bölgelerinde de yaygınlaştırılması

TABLO 8. SAVAŞ MAĞDURU ÇOCUKLARA SAĞLANACAK PSİKOSOSYAL DESTEKLER İÇİN YOL HARİTASI	
Psikososyal Destek ve Özel Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel terapilerden ziyade toplumsal yaklaşımların tercih edileceği bir destek modeli sunulması, böylelikle çocukların izole, stres olmadan sosyal uyumlarının sağlanabilmesi Yaralı, engelli ya da kronik rahatsızlıkları bulunan çocuklar için yine izole bireysel bir eğitim modelinden ziyade toplumsal yaklaşımlarla akranları ile birlikte birtakım destekleyici özel eğitim çalışmalarının yapılması
Eğitim: Mesleki Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> Bu çocuklar için hızlandırılmış telafi ve destek sınıflarının oluşturulması ve kendilerinden küçük yaştaki öğrencilerle aynı sınıfta bulundurulmamaları Eğitimden uzun süre uzak kalmış grup için belli düzeyde gelir de sağlayabilecek mesleki eğitim programlarının oluşturulması ve bu konuda özel sektörle iş birliği yapılması Savaş mağduru çocuklarla ilgilenen eğitimcilerin de özel eğitimlerden geçtikten sonra bu çocuklarla temasının sağlanması
Toplumun Rolü	<ul style="list-style-type: none"> Toplumun savaş sonrası süreçte savaş mağdurları ve çocuk askerlerin topluma yeniden kazandırılması konusunda farkındalığın artırılması Kültürel, dini ve geleneksel ritüeller bu çocukların korunması ve toplumsal yaşama kazandırılmasında etkili bir rol oynayabilir. (Örneğin Cuma hutbelerinde bu çocukların toplum için önemine dikkat çeken içeriklere yer verilmesi)
Sosyal İçerme Çalışmaları	<ul style="list-style-type: none"> Çocuklar için yapılacak her türlü çalışmada onları toplumdaki izole etmek yerine bu çocukları toplum için, toplumun içinde çalışmalara katılmalarının desteklenmesi (Örneğin sosyal sorumluluk çalışmalarına dahil edilmeleri) Daha önce savaş mağduru hatta çocuk asker olmuş ve sonrasında rehabilite edilen çocukların deneyimlerinden faydalanılması
Takip ve İzleme	<ul style="list-style-type: none"> Tam bir istihdam sürecine girene kadar bu çocukların takibi ve izlenmesinin yanında tüm çalışmaların izlenmesinin yapılması ve ihtiyaçlara hızlı geri bildirimler sunulması Tüm süreçlerin raporlanması ancak bunu yaparken çocukları etiketleyen herhangi bir tutumda bulunulmaması İzleme yapacak sosyal çalışmacıların özel yetiştirilmesi

Kaynak: UN 2014'ten yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Albarazi, Z. (2013). *The Stateless Syrians*. Tilburg University.
- “At a Glance: Syrian Arab Republic: School in a Cave Gives Syrian Children a Safe Learning Environment”. UNICEF. (2016).
- Bellal, A. ed. (2015). *The War Report Armed Conflict in 2014*. Oxford Press.
- “From the Work of Aid Agencies in Bosnia and Herzegovina”, içinde R. Griffin. ed. *Education in the Muslim World: Different Perspectives*, s. 257–70. Oxford: Symposium Books. (2006).
- Galloway, D. (2006). “Educational Reconstruction in the Aftermath of War: Some Observations from the Work of Aid Agencies in Bosnia and Herzegovina”, içinde *Education in the Muslim World*. Griffin, R. Oxford: Symposium Books.
- Jablawi, H. “Syria’s Conflicting Powers Develop Separate Education Curriculums”. Atlantic Council. 23 Aralık 2015.
- International Organization for Migration (IOM). *World Migration Report 2018*.
- Magill, C. (2010). *Education and Fragility in Bosnia and Herzegovina*. UNESCO, INEE, University of Ulster.
- Pasalic-Kreso, A. (2008). “The War and Post-War Impact on the Educational System of Bosnia and Herzegovina”. *International Review of Education*. Cilt 54, Sayı: 3-4, s. 353–374.
- Teschendorff, M. G. “Loss of Access to Education Puts Well-being of Syrian Girls at Risk”. *United Nations University*. 17 Eylül 2015.

- The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria*. The World Bank Group. (2017).
- The US Department of State. *The Human Trafficking Report*. (2017).
- UN Office of the Special Representatives of the Secretary-General. *Annual Report of The Secretary General on Children and Armed Conflict*. (2015).
- UN. (2014). *The Operational Guide to the Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standards (IDDRS)*.
- UNESCO. (2018). "Institute for Statistics. 'Syrian Arab Republic'".
- Valters, C., Gideon Rabinowitz ve Lisa Denney. (2014). "Security in Postconflict Contexts: What Counts as Progress and What Drives it?". *Development Progress: Working Paper 4*.
- Wayne Nelles, W. (2006). "Bosnian Education for Security and Peacebuilding?". *International Peacekeeping*. Cilt: 13, Sayı: 2, s. 229-241.
- Witsche, L. "Cubs to Lions: What's Next for ISIL's Child Soldiers?". Aljazeera. 10 Kasım 2017.

İNTERNET KAYNAKLARI

- "At a Glance: Syrian Arab Republic: School in a Cave Gives Syrian Children a Safe Learning Environment". UNICEF. (2016).
- "Başbakan Yıldırım: Fırat Kalkanı Harekatı Bitmiştir". Anadolu Ajansı. 29 Mart 2017.
- "Education in Syria". WENR. 4 Nisan 2016.
- "Fırat Kalkanı Bölgesinde Okullar Açıldı". Anadolu Ajansı. 1 Ekim 2017.
- "Hafıza Kartlarından YPG/PKK'nın 'Çocuk Savaşçıları' Çıktı". Anadolu Ajansı. 7 Mart 2018.
- "Schools Under Attacks in Syria". ReliefWeb. 3 Eylül 2015.
- "Suriye'nin Yeni Kahramanı". NTV. 1 Haziran 2011.
- "Syria Emergency". UNHCR. 7 Aralık 2017.
- "Syria: Kurdish Forces Violating Child Soldier Ban". Human Rights Watch. 10 Temmuz 2015.
- "Syria's 'Disappeared': Families Demand to Know Fate of Their Loved Ones". *The Guardian*. 4 Temmuz 2017.
- "Şırnak'ta Teröristler Öğretmenleri Kaçırıldı". *Sabah*. 7 Ekim 2015.
- "Torture Archipelago: Arbitrary Arrests, Torture, and Enforced Disappearances in Syria's Underground Prisons since March 2011". Human Rights Watch. 3 Temmuz 2012.
- "United Nations and Partners in Syria 2011-2016". UNOCHA.

EKLER

EK 1. FKB'DE SINIF VE KADEMELERE GÖRE YERLEŞİM BİRİMLERİNDEKİ KIZ-ERKEK ÖĞRENCİ SAYILARI-1

DÜZEYİ	MERKEZ				AZEZ				SOURAN				AKHTARIN				MAREA				ÇOBANBEY				TOPLAM		SINIF BAZINDA TOPLAM	OKUL DÜZEYİ BAZINDA TOPLAM
	KIZ		ERKEK		KIZ		ERKEK		KIZ		ERKEK		KIZ		ERKEK		KIZ		ERKEK		KIZ	ERKEK						
OKULÖNCESİ	0	0	38	42	75	45	349	381	125	110	75	77	0	0	662	655	1.317	1.317						1.317				
İLKOKUL 1.SINIF	1.518	1.625	1.898	1.722	1.756	1.713	1.798	1.923	2.474	2.820	1.033	1.058	1.592	1.739	12.069	12.600	24.669							24.669				
İLKOKUL 2.SINIF	1.414	1.486	1.162	1.051	1.169	1.123	1.396	1.556	1.933	1.933	953	993	951	937	8.978	9.079	18.057							18.057				
İLKOKUL 3.SINIF	1.113	1.162	716	686	596	607	846	879	1.195	1.241	653	672	624	623	5.743	5.870	11.613							11.613				
İLKOKUL 4.SINIF	1.048	1.038	417	422	420	404	552	591	851	851	573	568	403	384	4.244	4.258	8.502							8.502				
ORTAOKUL 5.SINIF	611	724	240	238	261	212	361	325	587	593	420	356	206	219	2686	2667	5353							5353				
ORTAOKUL 6.SINIF	537	531	117	138	166	168	244	205	429	494	251	277	157	166	1901	1979	3880							3880				
ORTAOKUL 7.SINIF	353	297	71	65	63	113	132	153	203	289	183	207	83	92	1088	1216	2304							2304				
ORTAOKUL 8.SINIF	281	201	31	34	45	76	53	56	107	111	96	96	0	0	613	574	1187							1187				
İMAM HATİP ORTAOKULU 5.SINIF	0	0	0	0	0	0	0	0	33	30	25	20	0	0	58	50	108							108				
İMAM HATİP ORTAOKULU 6.SINIF	0	0	0	0	0	0	0	0	57	53	25	20	0	0	82	73	155							155				
İMAM HATİP ORTAOKULU 7.SINIF	98	75	0	0	105	76	0	0	63	88	25	20	0	0	291	259	550							550				
İMAM HATİP ORTAOKULU 8.SINIF	62	41	0	0	58	34	0	0	40	55	25	20	0	0	185	150	335							335				
LİSE 9.SINIF	211	123	34	32	161	76	45	75	120	120	144	157	0	0	715	583	1298							1298				
LİSE 10.SINIF	72	62	0	0	36	23	20	12	15	18	41	39	0	0	184	154	338							338				
LİSE 11.SINIF	14	43	0	0	29	24	0	0	6	7	42	46	0	0	91	120	211							211				
LİSE 12.SINIF	50	64	0	0	320	120	18	20	42	62	39	40	0	0	469	306	775							775				
İMAM HATİP LİSESİ 9.SINIF	57	38	0	0	65	28	0	0	45	62	15	10	0	0	182	138	320							320				
İMAM HATİP LİSESİ 10.SINIF	50	25	0	0	40	25	0	0	20	19	15	10	0	0	125	79	204							204				
İMAM HATİP LİSESİ 11.SINIF	39	12	0	0	32	11	0	0	0	0	10	10	0	0	81	33	114							114				
İMAM HATİP LİSESİ 12.SINIF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0							0				
TOPLAM	7.528	7547	4724	4430	5397	4878	5794	6176	8345	8956	4643	4696	4016	4160	40447	40843	81290							81290				
GENEL TOPLAM			34.504				11970		17301		9339		8176		81290		81290								81290			

Kaynak: MEB'den alınan veri

EK 2. FKBY'DE SINIF VE KADEMELERE GÖRE YERLEŞİM BİRİMLERİNDEKİ KIZ-ERKEK ÖĞRENCİ SAYILARI-2

DÜZEYİ	CERABLUS		EL-BAB		KABBASİN		BZAA		TOPLAM		SINIF BAZINDA TOPLAM	OKUL DÜZEYİ BAZINDA TOPLAM
	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK		
OKULÖNCESİ	405	109	21	18	172	162	25	25	623	314	937	
İLKOKUL 1.SINIF	3.663	3.993	4.005	3.751	1.859	2.108	2.317	2.258	11844	12110	23.954	
İLKOKUL 2.SINIF	2.291	2.412	2.473	2.437	1.635	1.781	1.138	1.145	7537	7775	15.312	58.749
İLKOKUL 3.SINIF	1.875	1.898	1.913	1.817	795	877	578	630	5161	5222	10.383	
İLKOKUL 4.SINIF	1.495	1.557	1.597	1.704	466	530	398	416	3956	4207	8.163	
ORTAOKUL 5.SINIF	1456	1489	1129	1068	308	302	261	263	3154	3122	6.276	
ORTAOKUL 6.SINIF	1266	1553	626	854	214	240	189	170	2295	2817	5.112	
ORTAOKUL 7.SINIF	283	416	384	483	147	135	110	120	924	1154	2.078	14.616
ORTAOKUL 8.SINIF	174	243	135	300	81	87	80	50	470	680	1.150	
İMAM HATİP ORTAOKULU 5.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
İMAM HATİP ORTAOKULU 6.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
İMAM HATİP ORTAOKULU 7.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0
İMAM HATİP ORTAOKULU 8.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
LİSE 9.SINIF	239	312	38	110	99	55	102	52	478	529	1.007	
LİSE 10.SINIF	26	26	22	50	18	39	10	0	76	115	191	
LİSE 11.SINIF	13	24	33	49	0	0	0	0	46	73	119	1.669
LİSE 12.SINIF	66	59	30	93	35	25	44	0	175	177	352	
İMAM HATİP LİSESİ 9.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
İMAM HATİP LİSESİ 10.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
İMAM HATİP LİSESİ 11.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0
İMAM HATİP LİSESİ 12.SINIF	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
TÜRKÇE KURSU	-	-	58	36	-	-	-	-	58	36	94	
HALK EĞİTİM MERKEZİ KURSIYER SAYISI	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
TOPLAM	13.252	14.091	12.406	12.734	5.829	6.341	5.252	5.129	36739	38295		
GENEL TOPLAM	27.343		25.140		12.170		10.381		75.034			

Kaynak: MEB'den alınan veri

İPEK COŞKUN

Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilimi Bölümü'nden 2010'da mezun oldu. Aynı üniversitenin Sosyoloji Bölümü'nde yan dal yaptı. Yüksek lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde "Eğitimde Eşitsizlikler" üzerine yazdığı yüksek lisans teziyle tamamladı. Halen Gazi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doktora eğitiminde tez dönemindedir. İpek Coşkun 2010-2018 arasında SETA'da eğitim araştırmacısı olarak çalışmıştır.

SURİYE'DE EĞİTİMİN GELECEĞİ VE FIRAT KALKANI BÖLGESİNDE EĞİTİM FAALİYETLERİ

İPEK COŞKUN

2011'de rejimin baskılarına karşı ilk başkaldırınının bir eğitim kurumunda yaşandığı Suriye'de savaşın sekizinci yılına girilmiştir. Ne yazık ki ülkede halen çözümsüzlüğün hakim olduğu bir atmosfer yaşanmaktadır. Ancak tablo ne kadar karamsar gözükürse gözüksün Suriye'nin geleceği için sağlanacak istikrar sadece bu ülkede değil Türkiye'nin içinde olduğu bölgede de istikrara katkı sunacaktır.

İstikrarın sağlanması için en temel sosyal kurumların başında eğitim gelmektedir. Bu raporda Suriye'de savaş boyunca eğitimde yaşanan yıkımın boyutlarına yer verilmiş ve ardından geleceğe dönük senaryolar ele alınmıştır. Raporda yakın geçmişte benzer bir iç savaş tecrübesi yaşayan Bosna Hersek'in savaşta ve sonrasında yaşadığı sosyal ve siyasal krizlere de değinilmiş ve çıkarılması gereken derslere dikkat çekilmiştir.

Suriye'nin geleceğine dönük tüm değerlendirmeler ülkede eğitimin geleceğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğüne dönük kararlı politik tavrı eğitim sistemi için de geçerlidir. Buna binaen Fırat Kalkanı Harekatı'nın (FKH) 2017 Mart sonunda başarılı şekilde tamamlanmasından sonra bölgede istikrarın sürdürülmesi için eğitim, sağlık, şehirleşme, tarım, sanayi alanlarında ekonomik ve sosyal destekler Türkiye hükümeti ve STK'lar tarafından sağlanmaya başlanmıştır. Bu raporun da konusu olan bölgedeki eğitim faaliyetleri sayesinde 156 bin 324 öğrenci tamiri yapılan 472 okulda 5 binden fazla öğretmenle yeniden eğitime erişebilmiştir.